Het beeld van Nederland in het buitenland

Speech van Ambassadeur Dr. Nikolaos van Dam over het beeld van Nederland in het buitenland tijdens Nederlandse Zaken Lunch (NZL) in Jakarta op dinsdag 11 oktober 2005

Toen ik bijna zeven jaar geleden mijn werkzaamheden in Duitsland begon, werd ik geconfronteerd met twee zaken die ons aanzien daar duidelijk negatief hadden beïnvloed.

In de eerste plaats werd ik telkens weer aangesproken over de zogenaamde Clingendael-studie over Duitsland. Het betrof een in 1993 - dus nu twaalf jaar geleden - uitgevoerd onderzoek onder de Nederlandse jeugd waarin naar hun mening was gevraagd over Duitsers. Het resultaat was opvallend negatief geweest. Op de omslag van het boek *"Duitsland in Beeld"*, dat later over dit onderzoek werd gepubliceerd, staat de veelzeggende uitspraak: *"We hebben geleerd dat discrimineren fout is, maar voor Duitsers maken we een uitzondering..."*.

De resultaten van dit Clingendael-onderzoek resoneren nog steeds in Duitsland, zij het nu in aanzienlijk verzwakte vorm. Je kunt duidelijk stellen dat het onderzoek belastend heeft gewerkt voor de bilaterale betrekkingen tussen onze beide volkeren. Tussen onze regeringen zijn de betrekkingen gelukkig onverminderd uitstekend. Maar met dit soort studies hebben we duidelijk weinig op.

Dat enkele jaren later uit een alternatief onderzoek, gepubliceerd in 1999 in *Acta Politica*, is gebleken dat men met gebruik van dezelfde onderzoeksgegevens tot de conclusie kon komen dat het eigenlijk helemaal niet zo negatief gesteld was, en dat de houding van onze jeugd t.a.v. grote landen als Frankrijk en Engeland vrijwel identiek was aan die jegens Duitsland, werd uiteindelijk door de media nauwelijks interessant gevonden. Hier gold blijkbaar het perscriterium dat goed nieuws geen nieuws is. Het oorspronkelijke negatieve Clingendael-beeld is dan ook grotendeels blijven hangen. Ook het positieve beeld over Duitsers bij de Nederlandse bevolking, vastgesteld in een studie uit 2000 van de universiteiten van Groningen en Oldenburg, getiteld *"Nederland en Duitsland: elkaar kennen en begrijpen"*, werd nauwelijks door de media opgepikt.

Met andere woorden, het is heel moeilijk om een eenmaal gevestigd negatief beeld ongedaan te maken, ook al is duidelijk gebleken dat die negatieve beelden ongegrond zijn.

Andersom is het maar al te gemakkelijk om een positief beeld voor langere tijd volledig te verstoren. Men denke in dit verband aan de zogenaamde *"Wasserbombe"*, ofwel de smakeloze Nederlandse tomaat, waarover midden negentiger jaren uiterst negatief werd bericht in Duitse bladen als *Der Spiegel*. Onze landbouwexport naar Duitsland (d.w.z. 25% van onze gehele landbouwexport) liep daardoor duidelijk schade op. Dankzij een via de Nederlandse ambassade in Duitsland gevoerde vierjarige informatiecampagne, genaamd *Nachbarland Niederlande* (1999-2003), kon dit beeld gelukkig weer worden verbeterd. Maar de veranderde Nederlandse productiemethoden waren op dit gebied minstens zo belangrijk. Nu staan de

Nederlandse tomaten bij smaaktests weer aan de top, al lees je ook hier weer aanmerkelijk minder over in de boulevardpers.

Een tweede punt waar ik in Duitsland regelmatig over hoorde was de "*ik ben woedend*"-actie. Toen een aantal jaren geleden in Duitsland een asielzoekerscentrum in brand werd gestoken, zonden honderdduizenden Nederlanders een protestkaart aan bondskanselier Kohl, met de tekst *"ik ben woedend",* dit in de premature veronderstelling dat Duitsers de aanstichters waren geweest. Achteraf bleek sprake te zijn van een wraakactie uit de kring van de asielzoekers zelf, waardoor deze actie - voorzover überhaupt al gepast - geheel ten onrechte bleek te zijn geweest. Gelukkig hebben de Duitsers ons vorig jaar geen koekje van eigen deeg gepresenteerd door een soortgelijke briefkaartenactie te ontketenen n.a.v. moskeeën en scholen die toen in ons land in brand waren gestoken.

Opvallend of merkwaardig genoeg beschikken wij bij de Duitsers ondanks dit alles over een behoorlijke dosis goodwill. Je zou zelfs kunnen spreken van een positieve reflex. Die positieve reflex wordt echter hoe langer hoe minder vanzelfsprekend, voorzover ooit al sprake is geweest van enigerlei vanzelfsprekendheid. We moeten dan ook oppassen dat we die goodwill niet verspelen en duidelijk ons best doen onze gunstige positie te behouden en te handhaven. Dit kan o.m. door het bedrijven public diplomacy, al moeten we het duurzame effect daarvan niet overschatten.

Waar we hierbij dankbaar gebruik van kunnen maken is het feit dat vele Duitsers vinden dat ons land een soort voorbeeldfunctie vervult. Velen hebben ons jaren lang bewonderd vanwege ons poldermodel, vanwege onze vermeende tolerantie, ons minderhedenbeleid, oplossingen voor integratie, etcetera. Teneinde hierop - binnen het kader van de public diplomacy - in te spelen, heb ik tijdens mijn tijd in Duitsland talrijke lezingen gehouden over het poldermodel; en hebben we in de ambassade in Berlijn symposia gehouden over bijvoorbeeld integratie en grote steden-beleid. Ook tijdens de jaarlijkse Nederlands-Duitse Conferentie zijn dit soort thema's uitvoerig behandeld. De Duitse reacties waren meestal buitengewoon positief.

Ik laat hier in het midden of de Duitse bewondering voor ons land als voorbeeldland altijd wel gerechtvaardigd is; en ik achtte het als ambassadeur in Duitsland zeker niet mijn taak om enigerlei bewondering die de Duitsers op deze terreinen voor ons koesteren tegen te spreken.

Er zijn ook onderwerpen waar wij als Nederland duidelijk negatief scoren. Ik denk daarbij aan ons drugsbeleid, ons euthanasiebeleid, de moorden op Pim Fortuyn en Theo van Gogh, en de grove wijze waarop Nederlandse voetbalfans de Duitsers bejegenen wanneer het om bilaterale wedstrijden gaat. Duitse voetbalwebsites zoals "*Ihr seid nicht dabei*" zijn nog buitengewoon onschuldig vergeleken met de onze.

Toch hebben de moorden op Fortuyn en Van Gogh ook een andere wending in het Duitse beeld van Nederland gekregen. Naast grote consternatie en verbazing hoe dit soort zaken in Nederland toch mogelijk waren, werd met name voor wat betreft de moord op Theo van Gogh en de nasleep daarvan, onmiddellijk stil gestaan bij de mogelijke repercussies die een soortgelijke ontwikkeling voor Duitsland zelf zouden kunnen hebben. Nederland werd hierdoor wederom gezien als voorbeeldland, waarnaar aandachtig gekeken werd voor het vinden van eventuele oplossingen. Ik

kreeg uitnodigingen voor symposia, voor besprekingen met de Commissie Buitenlandse Zaken van de Bundestag en werd zelfs door Bondspresident Köhler uitgenodigd om e.e.a. nader toe te lichten.

Uiterst negatieve ontwikkelingen als deze boden gelegenheid om ons land toch ook weer op een minder negatieve wijze op de kaart te zetten, waarbij de Duitsers ook ditmaal vrijwel volledig afzagen van verwijten, waarin wij zelf duidelijk zoveel beter zijn.

Op enkele thema's zoals drugs en euthanasie valt helaas weinig positiefs te bereiken. Voor wat betreft euthanasie heb ik weliswaar meerdere malen via ingezonden brieven gereageerd op uiterst negatieve artikelen in bladen als *Der Spiegel*, wanneer er sprake was van de publicatie van pertinente onjuistheden, maar soms ontbreekt het ons aan afdoende argumenten om een effectief weerwoord te geven. Het zijn ook niet altijd *onjuistheden* waarop de kritiek wordt gebaseerd. In sommige gevallen is het dan ook verstandiger om in het geheel niet te reageren. Een verdere escalatie via een polemiek zou de zaken immers slechts verergeren. Voor wat betreft drugs geldt hetzelfde. Met ideeën als het openen van coffeeshops in de grensregio kan ik in Duitsland weinig positiefs beginnen. Ook op de constatering van de politieautoriteiten in Beieren dat meer dan 80% van de tijdens doorvoer in beslag genomen drugs uit Nederland afkomstig is, heb ik helaas weinig weerwoord. Hetzelfde geldt voor het straffeloos vrijlaten van drugskoeriers.

Het Nederlandse drugsbeleid blijft een knelpunt in de Nederlands-Duitse betrekkingen. De mate van Duitse irritatie varieert in de tijd, per politicus en per deelstaat, maar is steeds latent aanwezig. Via public diplomacy valt er hier weinig te bereiken.

Tot slot wil ik nog twee belangrijke voorbeelden noemen van succesvolle public diplomacy in Duitsland.

Het eerste betreft het gebouw waar vorig jaar zowel in Nederland als in Duitsland het meest over is geschreven, namelijk de nieuwe ambassade in Berlijn, ontworpen door Rem Koolhaas. Dit hypermoderne ambassade-gebouw oefent sinds de ingebruikname ervan eind 2003 een enorme aantrekkingskracht uit en wordt door het Duitse publiek en de Duitse overheid als een heel bijzondere geste van Nederland jegens Duitsland gewaardeerd. Nederland komt hiermee naar voren als een bijzonder modern land met een transparante cultuur. Dit beeld vormt ook een welkome aanvulling op het meer traditionele clichébeeld van ons land, met zijn tulpen, klompen en molens, wat ons overigens ook nog steeds bijzonder veel goodwill oplevert. Men moet dan ook nooit zijn oude klompen weggooien voordat men nieuwe heeft.

Tweede voorbeeld is het journalistenstipendium waarmee we de afgelopen jaren hele goede ervaringen hebben opgedaan. Het gaat hier om een uitwisselings-programma van journalisten waarbij Duitse journalisten enkele maanden bij redacties van Nederlandse kranten werken en Nederlandse journalisten bij Duitse redacties. De deelnemende journalisten worden hierdoor in de gelegenheid gesteld om het andere land van binnenuit grondig vanuit de praktijk te leren kennen, waardoor zij later veel beter in de gelegenheid zijn om over ons land of over Duitsland te schrijven dan anders het geval zou zijn geweest. Er is hier sprake van een duurzame beïnvloeding

van de media, zonder dat we bezig zijn platte reclame te maken. Dit sluit kritische artikelen zeker niet uit, maar die worden dan wèl geschreven door journalisten die ons land en maatschappij beter kennen en geen verhalen schrijven op basis van populaire vooroordelen. De beperkte kosten van dit instrument leiden tot een hoge opbrengst. Het is een samenwerkingsvorm die een goede oplossing vormt voor het motto: "*Ik heb een hekel aan Duitsers, behalve aan degenen die ik ken*."